

Julija Biedash

ANTROJI LYTIS KAIP VERTYBIŲ PERVERTINIMO PATIRTIS

Europos humanitarinis universitetas
Tauro g. 12, LT-01114, Vilnius
El. paštas: biedash@gmail.com

Kupranugaris, liūtas, vaikas... Ironiška, kad ši trijų žmogaus dvasios metamorfozių metafora, vartojama Friedricho Nietzsche's veikale Štai taip Zaratustra kalbėjo, tapo savotiška intelektualine matrica Simone'os de Beauvoir Antrojoje lytyje – viename iš reikšmingiausių XX amžiaus filosofijos feministinių tekstų. Kaip ir Nietzsche, Beauvoir atskleidžia genezę vertybių, kurių įsteigimas įteisino moters kaip valdinės vietą istorijoje.

Aptikusi egzistenciškai defektyvaus moters „būvio“, kai moteris neturi galimybės laisvai rinktis (t. y. galimybės „būti savimi“), istorinį išaknytumą, Antrosios lyties autorė parodo, kad sąvokos „bloga“ ir „gera“, taip pat „vyriška“ ir „moteriška“, yra nulemtos hegemoniškų santykių ir įsigali „kovoje dėl pripažinimo“, kurioje moteris apskritai nedalyvavo. Ilgą laiką būdama galios objektu, ji negalėjo net pretenduoti į subjekto, galinčio pakreipti istorijos eigą, vaidmenį.

Demonstruodama atsitiktinį, situatyvų ir dinamišką vertybių apskritai ir patriarchalinių vertybių konkrečiai, pobūdį, Beauvoir nurodo svarias priežastis jas kritikuoti ir iš naujo įvertinti. Vyksmą, kurį vėliau Julia Kristeva pavadins „vertybių feminizavimu“, galima laikyti daugiapakopiu judėjimu laisvės link: nuo heteronominės moralės pakopos (kurią Nietzsche įkūnijo kupranugario vaizdinyje) per nihilizmo pakopą (liūtą) prie savarankiškos savęs

paties apibrėžties ir naujų vertybių kūrimo (vaikas). Šis kelias į laisvę, puikiai pavaizduotas Beauvoir Antrojoje lytyje, yra įmanomas tik pripažinus moterį jos pačios biografijos autore.

Straipsnyje, pasitelkus lyginamąją Beauvoir idėjų ir Nietzsche's, Carol Gilligan, Julios Kristevos ir Axelio Honnetho požiūrų analizę, parodomas egalitarinio feminizmo aktualumas šiuolaikinei etikai.

RAKTAŽODŽIAI: *Beauvoir, laisvės vertybės, prigimties vertybės, maištas, pripažinimas, kūrybinis darbas.*

Antoine'as de Saint-Exupéry yra parašęs tokius žodžius: „Žmogus – vien santykių mazgas. Ir tik santykiai turi žmogui reikšmę“ (Saint-Exupéry 1967: 126). Būtent šia „Karo lakūno“ citata savo programinių veikalą „Juslinio suvokimo fenomenologija“ užbaigia Maurice'as Merleau-Ponty, mokėsis kartu su Simone de Beauvoir ir Jeanu-Pauliu Sartre'u *École normale supérieure* (Aukštojoje normalinėje mokykloje) Paryžiuje. Visa tai nėra atsitiktinumas. Ši XX a. prancūzų filosofų aukso karta, susiformavusi labai sunkiomis aplinkybėmis ir esant sudėtingiems tiek politinio, tiek asmeninio pobūdžio santykiams, ypač gerai suvokė *santykinių požiūrio* svarbą mene, politikoje bei filosofijoje (visuose jo matmenyse: ontologiniame, antropologiniame, etiniame, estetiniame ir pan.).

Būtent taip – kaip „santykių mazgą“ – ir dera, mano manymu, suprasti Beauvoir paveldą apskritai ir *Antrąją lytį* konkrečiai, t. y. suprasti kaip balsą, kaip užimtą poziciją intelektualiniame dialoge, kuris visuomet skleidžiasi dviem matmenimis – sinchroniniu ir diachroniniu: kaip atsakymas savo pirmtakams ir amžininkams bei kaip klausimas (jei ne iššūkis) ateities kartoms. Jeigu jos asmenybę ir paveldą vertinsime vien statiškai, kaip kažką, kas jau yra įvykę ir duota, ją redukuodami į kokį nors vieną apibrėžimą („moteris“, „feministė“, „egzistencialistė“, „Sartre'o draugė“ ir t. t.), iš jos knygų išrinkę vien taiklias citatas, o iš biografijos – tik ryškius epizodus, tai vargu ar pajėgsime išgirsti tą „naujumą“, apie kurį ji rašė ir kurį ikūnijo savo pačios gyvenimu.

Į šį tekstą siūlau žvelgti kaip į kuklią pastangą aktualizuoti egalitarinę Beauvoir feminizmą, jos poziciją įtraukiant į *dialogą apie vertybes* (apie jų atsiradimą ir įsitvirtinimą visuomenėje), kuris iki šiol svarbus šiuolaikinės filosofinės etikos formavimui. Be to, kaip minėjau, dėmesys skirtinas ne vien tam, ką randame jos tekstų „viduje“¹, bet ir tam, kas skleidžiasi jų paribiuose autorės dialogui su jos pirmtakais, amžininkais ir ateities kartomis.

¹ Šiuo atveju visų pirma turimi omenyje veikalai *Antroji lytis* (1949) ir *Neapibrėžtumo etika* (1947).

I.

Antrosios lyties autentiškumas gali atsiskleisti tik jo poveikių istorijos kontekste. Šio kūrinio polifoniškumas aptinkamas ne vien Beauvoir tiesiogiai krei-piantis į savo pašnekovus (stoikus, Georgą Hegelį, Sigmundą Freudą, Karlą Marxą, Sartre'ą ir kitus), bet ir tuomet, kai jos mintis, dideliu greičiu įveikda-ma savo atsiradimo konteksto erdvėlaikio ribas, netikėtai suteikia istorija ta-pusiems filosofiniams siužetams naują (aktualų) turinį. Taip atsitiko su Frie-dricho Nietzsche's *trijų žmogaus dvasios virsmų* idėja („kaip ji [dvasia] pavirto į kupranugarį, kaip tas paskui – į liūtą ir kaip galop iš liūto vaikas pasidarė“ (Nietzsche 2002: 41)), kuri dėl istorijos ironijos tapo savotiška intelektualine *Antrosios lyties* matrica.

Kaip ir Nietzsche, Beauvoir kelia klausimą apie tų vertybių genezę, ku-rių įtvirtinimas legitimavo moters kaip valdinės vietą visuomenėje: „pateiksi-me moters lemties problemą visai kitaip: įkurdinsime moterį verčių pasaulyje ir suteiksime jai laisvę elgtis savo nuožiūra“ (Beauvoir 2010: 71). *Antrojoje lytyje* pateiktą moters istoriją – moters padėties analizę įvairiose socialinėse sistemose (nuo pirmykštės bendruomenės iki mūsų dienų) galima suprasti kaip „moters lemties“ sufabrikavimo istoriją: tai, kad įvairiose kultūrose ir tradicijose moters lemtimi tapo įtvirtintos *išlikimo vertybės* (gamtos)², o vyro – *saviraiškos vertybės* (laisvės), nulemta ne „pačių dalykų padėties“, o istorinio atsitiktinumo. Autorė nesiekė pateikti mokslinio patriarchalinių vertybių ge-nezės aprašymo. Ji, kaip ir Nietzsche, pasitelkė genezės klausimą, siekdama parodyti, jog šios vertybės gali būti kvestionuojamos.

Kaip teigia vokiečių sociologas Hans Joas (1999), vertybių samprata už-ima tą vietą, kuri ankstesnėje filosofinėje tradicijoje buvo skirta gėrio sam-pratai. Vertybių filosofija atsiranda tą akimirką, kai prarandamas tikėjimas metafizinėmis mąstymo galiomis, palaikiusiomis tiesos ir gėrio tapatumą. Metafizinėje tradicijoje gėris buvo anapusinio (antžmogiško/užpasaulinio) po-būdžio, o vertybės sampratoje nuo pat pradžių buvo numatomas nenutrūks-tamas ryšys su subjektu. Kad apie vertybes negalima svarstyti nepriklausomai nuo subjekto, kalbėjo dar Immanuelis Kantas ir neokantininkai (Wilhelmas Windelbandas, Heinrichas Rickertas). Vis dėlto, apmąstydami vertybes, jie nežengė svarbiausio žingsnio: nepripažino *istorinio vertybių atsitiktinumo*³. Nietzsche buvo pirmasis, žengęs šį žingsnį. Jis pirmąkart iškėlė klausimą: ko-kiomis aplinkybėmis formuojasi vertybiniai žmogaus įsitikinimai apie blo-gį ir gėrį? Jo atsakymas į šį klausimą atskleidžia kūrybinį ir performatyvųjį

² „ji vaidina tikrai žindyvės, o ne kūrėjos vaidmenį“. Žr. Beauvoir 2010: 95.

³ Neokantininkams idealios vertybių karalijos šaltinis nėra žmogaus veikimas, nes vertybės priklauso kitai būties sričiai, o subjektai, jų požiūriu, vertybes gali tik įgyvendinti ar rasti, bet ne kurti.

žmogaus vertybių pobūdį⁴ ir taip padaro galimą *Antikriste* (Nietzsche 2009) paskelbtą garsųjį Nietzsche's raginimą „pervertinti visas vertybes“.

Tą patį raginimą girdime ir *Antrojoje lytyje*. Tačiau, skirtingai negu Nietzsche, Beauvoir kalba apie būtinybę kritiškai peržiūrėti ne vien krikščioniškąją moralę. Radikaliai turi būti peržiūrėtos visos per žmonijos istorijos laikotarpį susiformavusios normos ir vertybės, legitimavusios egzistencialiai žalingą moters „situaciją“, kurioje jai nepaliekama erdvės laisvai apsispręsti (galimybės „būti savimi“). Aptikusi istorines tokios susiklosčiusios situacijos šaknis, ji parodo, kad blogio ir gėrio, kaip ir vyriškumo bei moteriškumo sampratos yra determinuotos galios santykių ir atsirado „kovoje dėl pripažinimo“, kurioje moteris iš viso nedalyvavo. Būdama galios objektas ji ilgą laiką negalėjo pretenduoti atlikti subjekto, pajėgiančio pakeisti istorijos eigą, vaidmens: „moters vieta visuomenėje visuomet buvo ta, kurią jai suteikdavo vyras; ji niekada nėra įsteigusi savo įstatymo“ (Beauvoir 2010: 98).

Savo veikale *Apie moralės genealogiją* Nietzsche, išskleisdamas sąvokų gera ir bloga etimologiją, pastebi svarbų dalyką: predikato „geras“ ištakos kyla ne iš to, ką kai kurie žmonės teigia esant naudingą, o iš aukštesnės kastos įsitvirtinimo: „ką etimologijos požiūriu iš tikrųjų reiškia „gėrio“ pavadinimai įvairiose kalbose: aš įsitikinau, kad visų jų sąvokos raida buvo vienoda, kad visur „kilmingas“, „taurus“ buvo pagrindinė luominė sąvoka, iš kurios neišvengiamai išsirutuliojo sąvoka „gera“, reiškianti tai, kas „dvasiškai kilminga“, „tauru“, kas „dvasiškai aukštos rūšies“, „dvasiškai privilegijuota“ – raida, vykstanti visuomet lygiagrečiai su kitimu, kur sąvokos „prasčiokiška“, „plebėjiška“, „žema“ galiausiai pereina į sąvoką „prasta““ (Nietzsche 1996: 36). Kitais žodžiais tariant, gera ir bloga sampratos legitimuoja valdžią tų, kurie laimėjo kovą dėl savųjų vertybių įtvirtinimo. Beauvoir atlikta analizė šiuos svarstymus įgalina praturtinti svarbia pastaba: per visą žmonijos istoriją aukščiausios kastos, nustatančios gera ir bloga sampratas, buvo vyrų („Vyrų kuria dievus, o moterys juos garbina“ – James George Frazer), o tai verčia kvestionuoti teiginius apie šiomis sampratomis reiškiamą bendražmogišką vertybių pobūdį.

II.

Pademonstravusi bendrą vertybių ir patriarchalinių vertybių konkrečiai istorinį atsitiktinumą, situacinį ir dinaminį jų pobūdį, Beauvoir kartu pateikia ir teisėtus jų kritikos ir perversinimo pagrindus. Šiame procese, kurį Julia Kristeva vėliau pavadins „vertybių feminizacija“ (Kristeva 2007: 115–126), vyksta daugiapakopis judėjimas laisvės link: nuo heteronominės moralės sta-

⁴ Vertybės yra išaknytos žmogaus veikime; tai ne substratas, o tai, kas atsiranda ir įsisteigia kasdienėje praktikoje bei ją įprasmina.

dijos (kurią Nietzsche įkūnijo kupranugario įvaizdyje), per kritikos/nihilizmo (liūto) stadiją, autonominio apsisprendimo ir naujų vertybių kūrimo (vaiko) stadijos link. Šis Beauvoir *Neapibrėžtumo etikoje* ir *Antrojoje lytyje* aprašytas išsivadavimo kelias kaip judėjimas nuo gamtos laisvės link, tampa įmanomas tik remiantis moters kaip savo biografijos autorės pripažinimo patirimi. Išlikimo vertybių realizavimas neleidžia šio judėjimo įgyvendinti, nes ši patirtis neišvengiamai veda prie susvetimėjimo: ji susijusi su pasirinkimu to, kuo moteris nėra (ar bent nėra visiškai: „motina“, „žmona“, „namų šeimininkė“, ir pan.). Ir todėl išlikimo vertybių įtvirtinimo patirtis dar nepaverčia moters laisvu subjektu, pajėgiančiu dalyvauti „kovoje dėl pripažinimo“. Tai atlikti įgalina tik savirealizacijos (laisvės) vertybių įtvirtinimo patirtis.

Tačiau, prieš pereidama prie klausimo, kokios yra šios vertybės ir kokia atitinkama pripažinimo patirtis, norėčiau stabtelėti prie pereinamojo (negatyviojo) savirealizacijos proceso etapo, kurį Nietzsche apibūdino liūto įvaizdžiu. Ši negatyvioji („visų vertybių pervertinimo“) patirtis, pasireiškianti aiškiai „ne“ visoms iš išorės atneštomis, visuomenės ir kultūros primestoms vertybėms, turi, kaip parodo Beauvoir, gana pozityvią – egzistenciniu požiūriu – reikšmę. Kalbu apie maištą, *revolte*⁵, apie patirtį, kurios analizei daug dėmesio skiria Julia Kristeva. Jai, kaip ir Beauvoir, *revolte* – ne vien ir ne tiek radikalių socialinių ir politinių pokyčių, kuriuos siejame su revoliucijos samprata, tarpsnis, kiek veikiau reikšmingas (pereinamasis) laikotarpis tampant individualia tapatybe. Viename iš interviu Kristeva nurodo etimologinę žodžio *revolte* reikšmę, kuris savo šaknimis siekia sanskritą: maištas – tai demaskavimas, visų uždangų nuėmimas, nauja visa ko pradžia. Kristevos požiūriu, Freud'o anamnezė – taip pat *revolte*, „tai savotiškas maištas, nes ten kalbama apie praeities tyrimą norint pakeisti likimą. Šį žodį Freudas vartoja grįžimo į praeitį būtinumo prasme, kad taptų įmanoma gimti iš naujo“ (Kristeva 2005). Beauvoir maištą irgi supranta kaip galimybę „gimti iš naujo“, t. y. kaip galimybę tapti istorijos subjektu, vadinasi – „kovos už savo vertybių pripažinimą“ subjektu. *Antrąją lytį* galima suvokti kaip tokio maišto patirtį: pasinėrimo į istoriją, kuri įgyvendinama maištaujant, tikslas yra atgimimas ir išsilaisvinimas⁶, t. y. naujos moters, kaip laisvo subjekto, gimimas.

Kyla klausimas: kaip moteris turėtų kovoti šią „kovą už pripažinimą“? Kaip autonominis moralinis subjektas ar kaip „antrosios lyties“ atstovė? Beauvoir pateikia vienareikšmį atsakymą: savirealizacija įmanoma tik žmogui. Autorė teigia, kad išsivaduoti siekianti moteris privalo užmiršti save – užmiršti tą įvaizdį, kurį jai sukūrė visuomenė ir tradicija, ir kartu pastebėti: „Tačiau, kad

⁵ *Neapibrėžtumo etikoje* Beauvoir rašo: „kaip žmogus, engiamasis savo laisvę gali realizuoti tik maištaudamas“. Žr. Beauvoir 1949.

⁶ Būtent taip – „išlaisvinimo link“ – kaip žinoma, vadinasi veikalo *Antroji lytis* paskutinė II tomo dalis.

save užmirštum, iš pradžių reikia būti tvirtai įsitikinusiam, kad jau esi save radęs“ (Beauvoir 2010: 811).

Kaip žinoma, su šia pozicija sutinka ne visos feministės. Vertybių klausimo kontekste Beauvoir pozicijai oponuoja Carol Gilligan, kuri savo knygoje „Kitu balsu“ (*In a Different Voice*, 1982), sukėlusioje daug triukšmo akademine aplinkoje, kaip tik atstovauja priešingam požiūriui. Gilligan mano, kad yra dvi moralės – vyrų ir moterų. Tai, kad lytinis dimorfizmas tampa moralinis, jos požiūriu, siejasi su vaikų lytinio tapatumo formavimosi ypatumais: berniukams, kai jie suvokia savo skirtingumą nuo motinos ir pripažįsta savo autonomiškumą („maskulininis vystymasis pasireiškia labiau išreikšta individualizacija, ryžtingesniu apčiuopiamu savo *ego* ribų įtvirtinimu“ (Gilligan 1982)), o lytinis mergaičių tapatumas priešingai, kyla iš empatinės patirties – per stiprų prieraišumą motinai ir tapatinimąsi su ja. Galiausiai susikuria dvi skirtingos vertybių sistemos: *teisingumo moralė*, kuriai formuojantis yra svarbiausia autonomiškumo idealas, ir *meilės, arba rūpinimosi, moralė*; čia svarbiausia atsakomybės idealas. Pirmosios – vyriškosios – normos, formuojamos teisės terminais, išsiskiria rigorizmu ir orientacija „apibendrinto kito“ link, antrosios – moteriškosios – pasižymi situatyvumu ir normų lankstumu, jautrumu kontekstui ir orientacija „konkreto kito“ link. Savirealizacija, arba tai, ką Gilligan vadina „moralinės brandos“ pasiekimu, tampa įmanoma tik patiriant abiejų perspektyvų („balsų“) svarbos pripažinimą.

Tačiau lieka klausimas: ar iš viso esame pajėgūs kalbėti (ypač moralės klausimais) „kitu balsu“ (vyro/moters)? Daugybė empirinių tyrimų, atliktų išleidus „Kitu balsu“, daugeliu atvejų Gilligan tezių teisingumą paneigė ir patvirtino, kad Gilligan dviejų moralinių idėjų yra teorinė abstrakcija⁷. Visa tai kartu patvirtina ir egalitarinio Beauvoir feminizmo poziciją: savirealizacija įgyvendinama ne patiriant „savos/„svetimos“ moralės pripažinimą, o per intersubjektyviai reikšmingų vertybių steigimą įvairiuose socialiniuose santykiuose ir atitinkamą pripažinimą.

Axel Honneth išskiria tris santykių sritis, kuriose pripažinimo patirtis itin reikšminga asmenybės tapimo ir savirealizacijos srityse: (1) pirminiai emociniai santykiai (pripažinimo būdas – meilė, draugystė), (2) teisiniai santykiai (pripažinimo būdas – autonomija, moraliai atsakingo subjekto pripažinimas), (3) solidarumo santykiai (pripažinimo būdas – socialinė pagarba,

⁷ Vokiečių tyrinėtoja Gertrud Nunner-Winkler, atlikusi 113 interviu su jaunais vaikais ir merginomis nuo 13 iki 23 metų iš įvairių socialinių sluoksnių, nustatė, kad jautrumą kontekstui didžiaja dalimi lemia ne lytis (lytinės tapatybės formavimasis), o patirtis, amžius, išsilavinimo lygis, religiniai įsitikinimai ir (potencialus) išitraukimas į vieną ar kitą probleminę situaciją: pavyzdžiui, atsakinėdamos į klausimą apie nėštumo nutraukimo galimybę, merginos buvo jautresnės kontekstui ir kreipė dėmesį į visus aptarti pasiūlytos situacijos aspektus. Vaikinių atsakymai pasižymėjo abstraktumu („abortas – tai žmogžudystė“, „moteris turi teisę pati spręsti“ ir pan.). Tačiau pakako užduoti klausimą apie teisę atsakyti karinės prievolės, ir padėtis visiškai pasikeitė: šiuo atveju būtent jaunuoliai rodė didesnį jautrumą kontekstui. Žr.: Nunner-Winkler 1998: 73–98.

socialiai reikšmingo subjekto pripažinimas)⁸. Honnethui, kaip ir Beauvoir, moters kaip moralaus subjekto savirealizacija yra galima tik visose trijose pripažinimo formose. Be to, pirminiai emociniai ryšiai, teisinio pripažinimo ir solidarumo santykiai čia suprantami ne kaip konstituojantys skirtingas (vyrų ir moterų) moralės formas, o kaip pamatinės socialinių santykių formos, dalyvavimas kuriuose vienodai svarbūs bet kurio asmens socializacijoje (nuo lyties nepriklausio).

Išsivaduojant, t. y. pripažinimo pasiekime visuose trijuose išvardytuose lygmenyse, svarbiausias dalykas, Beauvoir požiūriu, yra *darbas*: „Vien tik darbas gali užtikrinti jai konkrečią laisvę. [...] Kurdama, veikdama, ji vėl atgauna savo transcendentškumą; per savo planus ji konkrečiai įtvirtina save kaip subjektą; jos santykis su siekiamu tikslu, su gaunamais pinigais ir įgyjamomis teisėmis padeda jai pajusti savo atsakomybę“ (Beauvoir 2010: 788). Bet ar kiekvienas darbas veda išsivadavimo link? Į šį klausimą autorė vietomis atsako teigiamai⁹, tačiau autentiškas išsivadavimas ir autonomija, jos manymu, pasiekiami visų pirma užsiimant ta veikla, kuri yra biologiškai perteklinga, bet reikšminga egzistenciniame lygmenyje. Turimas omenyje savo individualumo, arba, kaip sakė Josif Brodskij¹⁰, „ypatingumo“, formavimas per savirealizaciją intelektualinėje ir meno srityse: „Menas, literatūra, filosofija yra mėginimai padėti pasauliui naują pagrindą – žmogaus laisvę, kūrėjo laisvę; puoselėjant tokį norą, pirmiausia reikia nedviprasmiškai užimti laisvos būtybės poziciją“ (Beauvoir 2010: 820).

Glaudus etikos ir estetikos, išsivadavimo ir savojo skonio formavimo procesų ryšys – tai pagrindinė Beauvoir filosofijos idėja. „Vertybių pervertinimas“, kurio imtis ji ragina visuose savo veikaluose, yra galimas tik kaip savo asmeninio *art de vivre* formavimo procesas, kūrybiškai įveikiant kasdienybę tapusias normas ir vertybes.

Vertė Andrejus Chomičėnka

Gauta 2010 07 16

Priimta 2010 09 29

⁸ Žr. Honneth 1994.

⁹ „Daugelis moterų suvokia šias teigiamybes – net ir tos, kurios dirba kukliausius darbus. Girdėjau, kaip viena padienė darbininkė, plaudama grindis viešbučio hole, pareiškė: „Aš niekada nieko niekieno neprasiau. Prasimušiau viena pati““. Žr. Beauvoir 2010: 788.

¹⁰ Бродский, И., *Нобелевская лекция*. <http://lib.ru/BRODSKIJ/lect.txt>. 26.05.2009. 13.30.

LITERATŪRA

- Beauvoir, S. de. 1949. *The Ethics of Ambiguity*. New York: Citadel Press.
- Beauvoir, S. de. 2010. *Antroji lytis*. Vertė Violeta Tauragienė, Diana Bučiūtė. Vilnius: Margi raštai.
- Gilligan, C. 1982. *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Honneth, A. 1994. *Kampf um Anerkennung: Zur moralischen Grammatik sozialer Konflikte*. Frankfurt/M.: Suhrkamp Verlag.
- Joas, H. 1999. *Die Entstehung der Werte*. Frankfurt am Mein: Suhrkamp Verlag.
- Kristeva, J. 2007. "Feminisierung der Werte?" in *Die Zukunft der Werte: Dialoge über das 21. Jahrhundert*, ed. by Bindé, J. von. Frankfurt am Mein: Suhrkamp Verlag.
- Nietzsche, F. 1996. *Apie moralės genealogiją: polemėnis veikalas*. Vertė Alfonsas Tekorius. Vilnius: Pradai.
- Nietzsche, F. 2002. *Štai taip Zaratustra kalbėjo: knyga visiems ir niekam*. Vertė Alfonsas Tekorius. Vilnius: Alma littera.
- Nietzsche, F. 2009. *Antikristas: prakeiksmas krikščionybėi*. Vertė Linas Rybelis. Vilnius: Apostrofa.
- Nunner-Winkler, G. 1998. "Der Mythos von den 2 Moralen" in *Weibliche Moral – ein Mythos?* ed. by Horster, D. Von. Frankfurt am Mein: Suhrkamp Verlag.
- Saint-Exupéry, A. de. 1967. *Karo lakūnas*. Vertė Valdas Petrauskas. Vilnius: Vaga.
- Бродский, И. 1978. Нобелевская лекция. <http://lib.ru/BRODSKIJ/lect.txt>.
- Кристева, Ю. 2005. «Изоляция, идентичность, опасность, культура...» *Вестник Европы*, №. 15.

Julija Biedash
*THE SECOND SEX AS THE EXPERIENCE
 OF REVALUATION OF VALUES*

SUMMARY

A camel, a lion, a child.... The metaphor of three metamorphoses of the human spirit, used by Nietzsche in *Thus Spoke Zarathustra*, ironically became a kind of intellectual matrix for *The Second Sex* of Simone de Beauvoir – one of the most significant feminist texts in the 20th century philosophy. In the manner of Nietzsche, Beauvoir reveals the genesis of values, establishment of which legitimized the subordinate position of women in the society.

Finding out the historical roots of existentially defective „condition“ of woman, where there is no place for free choice (i.e. for the possibility to „be oneself“), the author of *The Second Sex* shows that notions of „bad“ and „good“ as well as „masculine“ and „feminine“ are determined by the hegemonic relations and came into being in the „struggle for recognition“ in which woman did not take part at all. Being the object of power for a long time, she could not even pretend to the role of subject capable to turn the course of history.

Showing contingent, situational and dynamic character of values in general and patriarchal values in particular, Beauvoir points out to the valid reasons for their critique and revaluation. The process that was later coined by Julia Kristeva as the „feminization of values“ can be considered as a multistage movement-to-freedom: from the stage of heteronomous morality (which

was represented by Nietzsche in the figure of a camel) through the stage of nihilism (a lion) to the stage of independent self-definition and creation of new values (a child). This way to freedom, ably described by Beauvoir in *The Second Sex*, is possible only through the recognition of woman as the author of her own biography.

The paper demonstrates the actuality of Beauvoir's egalitarian feminism for the contemporary ethics by the comparative analysis of her ideas with the positions of Friedrich Nietzsche, Carol Gilligan, Julia Kristeva and Axel Honneth.

KEYWORDS: Beauvoir, values of freedom, values of nature, revolt, recognition, creative work.